

27bus describitur. Antequam vero chirographum tale perficiatur, contractus sponsalitijs jam est perfectus: quippe cum ex cap. 1. n. 13. pertineat ad scripturam contractuum consensualem, qui scripturam ad sui complementum non desiderant. Nisi forsitan contrahentes suum consensum expressè restringant ad chirographum: tunc enim,

§. II.
De Arrhis.

30II. AD accessoria Sponsalium referimus arrhas, quæ sunt quasi pignora, in securitatem futuri Matrimonii, post contracta Sponsalia à Sponsis sibi invicem vel eorum parentibus constituta per l. arrhis 3. & l. mulier 5. Cod. h. t.

31 Dixi: à sponsis sibi invicem. Quantumvis enim frequentius arrha constituitur à sponso sponsæ; attamen nec sponsa prohibetur, arrham constituere sponso. Sanchez de Matr. lib. 6. disp. 29. num. 4. nec utrique vetitum est, simul alteri dare & recipere arrham, veluti cum Covarruv. de Matr. p. 2. cap. 3. §. 7. num. 10. docet Magnif. D. P. König ad tit.

32 de Donat. inter vir. & uxor. p. 1. num. 4. Nec enim, si uterque, sponsus & sponsa, sibi invicem det arrham, negotium simulatum geritur, veluti putavit Zoëf. ad h. t. n. 7. sed vera & realis conventio celebratur, ea conditione, ut, qui restitit à Sponsalibus, arrham, quam dedit alteri, perdat, & quam accepit, restituat.

33 Quenam verò res constituantur pro arrha, nihil interest, sive quantitatem, sive qualitatem spectemus: nam in Jure nostro nil invenimus determinatum. P. König cit. l. n. 5.

34 Quodsi Matrimonium, arrhà jam traditâ, contrahatur, danti ab accipiente restitui debet d. l. arrhis 3. Cod. h. t. quoniam, sicuti pignus præstitit solutione vel alia satisfactione, redit ad debitorem: sic, Matrimonio, vi debiti sponsalitijs contracto, arrha ad dantem revertitur. Rosignolo cit. l. p. n. 17. n. 6.

35 Quamquam de consuetudine Germaniæ, de qua, citatò Laymannò, testimonium dant P. König d. l. n. 8. & P. Reiffenstuel h. t. num. 130. arrha, secutò Matrimonio, penes accipientem maneat.

36 Si Matrimonium non contrahatur, refert, utrum non contrahatur ex culpa alterutrius, vel sine culpa. Si posterius; idem dicendum, quod diximus in casu mox antecedenti, quando Matrimonium reipsâ contrahitur per

37 mulier 5. Cod. h. t. Unde, si pars alterutra restituit à Sponsalibus ob legitimam & in Jure probatam causam, dans arrham recuperat; nisi causa resiliendi jam eò tempore, quò arrha fuit constituta, innotuerit. Rosignolo d. l. p. n. 18. num. 2.

38 Si prius; ulterius videndum, an Matrimonium non contrahatur ex culpa dantis, vel ex culpa accipientis. Primò casu dans arrham amittit; alterò casu accipiens arrham duplicatam,

sicut alii contractus, quorum valor adstringitur ad scripturam, ante scripture confessionem non sunt perfecti juxta pr. Inst. de Emp. Vend. sic neque contractus sponsalitijs erit perfectus, nisi Rosignolo de Sponsalib. III. p. n. 1. num. 3. Plura huc applicanda recurrent, ubi in tract. 2. de pactis dotalibus aliqua differemus.

id est, rem acceptam cum altero tanto seu illius estimationem restituit d. l. mulier 3. d. l. mulier 5. Cod. h. t. & arg. pr. Inst. de Emp. Vend. Quin etiam accipiens arrham quadruplicatam, id est, rem acceptam cum triplo, atque adeò, si acceperit centum florenos, quadringentos restituit, ubi nominatim ac specificè ita conventum est d. l. mulier 5. Excipitur, minorennis ætas, quæ, sicut in aliis casibus excusationem meretur, ita minorennem, qui dedit arrham, ab ejus amissione; illum verò, qui accepit, à restitutione dupli vel tripli excusat d. l. mulier. P. König d. l. n. 9. Wiestner ad h. t. n. 70.

Dubitatur autem I. an pactum de arrhis, in duplo, triplo, vel quadruplo restituendis; etiam de Jure Canonico valeat?

Resp. affirmativè. Ita Gutierrez de Matr. cap. 18. n. 17. Sanchez d. disp. 26. n. 11. Sylvester V. Sponsalia n. 98. quartum. P. Wiestner d. l. n. 74. & plerique, qui ceterogenam poenam conventionalem negant. Ratio est: quia Jus Canonicum nullibi fustulit aut correxit Jus Civile, quò pactum de arrhis; etiam in quadruplo restituendis, approbatur. Nec etiam ratio corrigendi suppetebat: quandoquidem libertati Matrimonii nihil derogatur, esto per arrharum quadruplicationem recessus illicitus constringatur.

Dubitatur II. an, si pater arrham pro filia constituit, filia autem non possit induci ad Sponsalia, tamen pater conatum omnem adhibeat, arrham amittat?

Resp. negativè. Ita Sanchez disp. 26. n. 12. P. Wiestner h. t. n. 74. Ratio est: quia, dum arrharum amissio videtur in poenam delicti seu violatæ fidei constituta, non potest onerare patrem, arrhas pro filia dantem, si peccatum non steterit, quò minus fervetur fides per l. non exigimus 2. in pr. & §. 1. ff. Si quis cautionib. l. ult. §. 1. ff. ad L. Rhod. de jactu.

Dubitatur III. num arrham retinere valeat, sponsa, quando receipt osculum à sponso, tamen nuptiæ secutæ non fuerint?

Resp. negativè. Ita Rosignolo de Sponsal. III. cit. p. n. 17. num. 2. Ratio est: quia, non obstante, quò sponsalitijs largitas retineri valeat, quando sponsa receipt osculum à sponso, veluti dicemus in n. 51. attamen de arrhis non reperimus aliquid simile constitutum: nec etiam occurrit ratio paritatis, dum osculum non tam repugnat Matrimonio futuro, quam potius ad illud ordinatur.

S. III.
De Sponsalitijs largitate.

47III. AD accessoria Sponsalium referimus Sponsalitijs largitatem, quæ subinde vocatur antenuptialis donatio, & nihil aliud est, quam donatio inter sponso de futuro facta sub spe Matrimonii. Sanchez de Matr. lib. 6. disp. 1. n. 1. Rosignolo cit. l. p. n. 3.

48 num. 1. Illius effectus est, quòd, si Matrimonium in eatur, res donata irrevocabilitè acquiratur donatario l. donationes 1. §. 1. ff. de Donat. l. si mater 12. Cod. de Donation. ante nupt.

49 Sin autem Matrimonium omittatur, interest, utrum ex culpa contrahentium, vel sine culpa. Si ex culpa, & quidem donantis; res donata pariter apud donatarium persistit; non item, si culpa fuerit donatarii: tunc enim res donata redit ad donantem l. cum veterum 15. Cod. d. t.

50 Si sine culpa; omne, quòd donatum est, donanti restituitur: eò quòd donatio inter sponso habeat annexam à Jure conditionem, si Matrimonium fuerit secutum, saltem de Jure noviori in d. l. cum veterum 15. Licet de Jure antiquiori talis donatio pro absoluta fuerit habita, veluti colligitur ex l. si tibi 11. Cod. eod. Sanchez d. l. n. 2. Rosignolo n. 5.

51 Excipitur in l. si à sponso 16. Cod. d. t. casus, quò sponsus ante nuptias sponsæ dedit osculum: tunc enim, quantumvis Matrimonium non ponatur, sponsa lucratur dimidiam partem sponsalitijs largitatis: vel quia, ut dicitur Sanchez d. l. n. 4. sponsa ruborem ac verecundiam per osculum sponsi patitur; vel quia, ut loquitur Rosignolo sub d. n. 5. sponsa per impressionem osculi moralem quandam seducitur, ratione cujus non tam opportunè potest nubere, contrahit; vel quia, ut dicitur Magnif. D. P. König ad cit. tit. de Donat. inter vir. & uxor. p. 1. n. 10. ex severa Romanorum gravitate oscula pertinent ad conjugalem licentiam.

Diversum obtingit in sponso, qui res, à sponsa sibi donatas, quoad dimidiam partem non lucratur, licet osculum intervererit d. l. si à sponso 16. in fin. eò quòd Authores Juris nostri crediderint, sponsum ex osculo sponsæ detrimentum aut difficultatem aliquam non sentire. Rosignolo sub cit. n. 5.

Idem, quòd de osculo dictum, à Sanchez 14 disp. 19. n. 5. & Rosignolo d. n. 1. extenditur ad copulam, utpote quæ privativè spectat ad jus conjugale, majoremque longè verecundiam & notam, quam osculum, causat. Verùm, si solus amplexus intercesserit, tunc quia virginalis pudor in communi hominum estimatione tantoperè non delibatur, lucrum dimidia partis cit. Sanchez disp. 18. n. 8. & Rosignolo p. n. 4. num. 5. non agnoscent.

Quæstio superest: utrum, quò dictum est, in hoc §. de restitutione Sponsalitijs largitatis, & in §. priori de arrhis restituendis, locum habeat in foro conscientiæ ante omnem sententiam? Ubi, dissimulatis aliorum sententijs, quas studiosè cum suis argumentis refert Clarif. P. Schmalzgreber ad cit. de Sponsalib. n. 134. & seqq.

Resp. I. restitutionem Sponsalitijs largitatis, nec non arrharum quoad simplicem vel rem ipsam, ante omnem sententiam in conscientia stringere. Ratio videtur obvia: quia, si Matrimonium ex culpa accipientis non sequatur, resolvitur titulus acceptionis, & parit obligationem, rem, sine causa detentam, suo domino restituendi.

Resp. II. quoad excessum, duplum scilicet, triplum, aut quadruplum, obligationem restitutionis stringere quidem in conscientia ante sententiam, sed in illa tantum hypothese, ubi præcessit exactio partis. Covarruv. p. 2. de Sponsalib. cap. 6. §. 8. n. 11. Gutierrez de Matr. cap. 18. n. 19. Ratio est: quia, tamen obligatio solvendi poenam, à Jure constitutam, alioquin ante sententiam non urgeat; obligatio tamen quoad duplum v. g. aut triplum in arrhis, præsuppositâ partis exactione vel ideò mox urget, quòd proveniat ex conventionem partium, expressâ vel tacitâ; notum verò sit, præstationes alias, ex conventionem debitas, saltem post exactiorem creditoris esse solvendas, ulteriori Judicis sententiâ non expectatâ. Quæ ipsa responsio potest accommodari poenæ conventionali, in anteced. cap. à n. 141. expostite.

CAPUT V.
De Modis, quibus Sponsalia dissolvuntur,

Sponsalibus contrarii sunt Modi, quibus dissolvuntur. Ex his quidam faciunt, ut Sponsalia ipso Jure solvantur; alii verò solummodò sponso dant facultatem, à Sponsalibus, si ipsis placuerit, resiliendi. De utrisque in duabus sectionibus differemus.

SECTIO I.

De Modis, quibus Sponsalia ipso Jure dissolvuntur.

SUMMARIA.

1. Sponsalia mutuo consensu dissolvuntur. 2. & seq. Etiam si jurata fuerint. 5. Aut votum annexum habuerint. 6. Aut auctoritas Ecclesiastica defuerit. 9. & seq. Nisi aliud obtineat de consuetudine. 11. & seq. Ex aliis etiam causis, si Sponsalia dissolvantur, non est opus auctoritate Ecclesie. 14. & seq. Solvuntur contraria. 17. Additur limitatio, si causa sit dubia. 18. Aut scandalum non timeatur. 19. & seq. Sponsalia solvuntur per Matrimonium. 21. & seq. Defenditur sententia, quod Sponsalia tantum solvantur, non autem penitus extinguantur. 25. & seq. Rationes opposita diluuntur. 34. Sponsalia præterea solvuntur per professionem Religiosam. 35. & seq. Etiam si jurata sint. 37. Explicatur cap. 16. h. t. 38. & seq. Referuntur varia sententia in questione: num Sponsalia per solm ingressum in Religionem solvantur? 41. & seq. Eligitur, & roboratur sententia negativa. 46. & seq. Obiectio removetur. 48. & seq. Proponitur opinio, qua docet, Sponsalia per simplex votum castitatis dissolvi. 52. & seq. Tenetur, & roboratur opinio contraria. 54. & seq. Respondetur ad

rationes opinionis prioris. 60. Pars non-veniens habet sufficientem causam, a Sponsalibus dissociandi. 61. & seq. Ostenditur, quid faciendum, quando sponsa post Sponsalia fuit corrupta. 63. Sponsalia solvuntur per susceptionem SS. Ordinum. 64. Secundum aliquos licite suscipiuntur. 65. & seq. Secundum alios illicite. 69. Sponsalia solvuntur per subsequens impedimentum dirimens. 70. & seq. Pars, qua causavit culpabiliter impedimentum, dispensationem procurare obstringitur. 75. & seq. Impedimentum impediens non obstat Sponsalibus antecedentibus. 75. Sponsalia solvuntur per lapsum diei. 76. & seq. Qui duplici modo adjuetur. 78. Quando adjuetur tanquam terminus a quo, non dirimit Sponsalia. 79. & seq. Quando adjuetur tanquam terminus ad quem, & sine utriusque culpa elabitur, Sponsalia utriusque solvuntur. 81. Uti & quando pars utraque est culpabilis. 82. & seq. Quando pars una tantum in culpa est, tantum illa remanet obligata. 84. & seq. Oppositio contra priorem resolutionem enervatur. 87. & seq. Altera oppositio contra posteriorem resolutionem perimitur.

§. I.

De Matrimonio consensu.

11. **M**odus, quod Sponsalia dissolvuntur ipso Jure, est mutuus consensus, vel potius dissensus: nihil enim tam naturale censetur, quam contractum, mutuo consensu colligatum, mutuo consensu vel dissensu rursus dissolvi cap. omnis 1. de R. L. l. nihil 35 ff. eod. Hocque verificatur I. tam in Sponsalibus, simpliciter initis, quam juratis: juramentum enim non immutat naturam contractus, sed robor tantummodo contractui superaddit, & quidem in gratiam contrahentium, qui favori suo, si velit, renuntiare non prohibentur arg. cap. ex administrationis 1. cap. quemadmodum 25. de Jurejur. l. penulti. Cod. de Pacti. Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 52. n. 6. & h. t. necesse, ferè omnes. 2. Nec refragatur cap. præterea 2. h. t. ubi statutum est, quod illi, qui Matrimonio contrahendo purè & sine omni conditione fidem dederunt (intellige juratam) commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstent fidem servent. Nam, ut aliorum responsiones præteream, ex ipso contextu cap. factis arguitur, consensum in dissolutionem Sponsalium utriusque non intervenisse, sed, ut amat fieri, unam partem contrahentium noluisse stare contractui, quamvis altera contractus executionem petierit: hinc dissolutionem Sponsalium S. Pontifex tantum in patientia tolerari decrevit, ne scilicet, si pars renitens & repugnans cum altera consentiente Matrimo-

monium contrahere cogatur, aliquid deturum contingat. Verificatur II. tametsi Sponsalibus votum accesserit, modò, in cap. 3. n. 113. explicatò: DEUS etenim votum, in gratiam hominis redundans, nec aliter nec diutius acceptat, quam si homo ratum & gratum habuerit. Sanchez d. l. n. 8. Rosignolo de Sponsal. II. prænot. 14. n. 4. P. Wiestner h. t. num. 49. P. Kugler de Sponsalib. p. 3. §. 1. num. 7. & alii communiter contra nonnullos, ab eodem Sanchez citatos. Verificatur III. quamvis per copulam subsequentem Sponsalia fuerint confirmata, prout à Sacra Congregat. declaratum refert Pignatelli. 10. 9. consulti. 133. num. 45. Cum enim Sponsalia per copulam carnalem post Trident. Concil. non amplius transeant in Matrimonium, majorem vim aut insolubilitatem non consequuntur, quam antecedenter habuerint. P. Kugler cit. l. n. 6. Verificatur IV. etiam tunc, quando contrahentes auctoritate solum privata, sine approbatione Judicis Ecclesiastici, in dissolutionem consentiunt: nam, quia Judicis Ecclesiastici auctoritas non requiritur ad contractum sponsalium; ad distractum quoque non est necessaria. P. Reiffenstuel ad h. t. num. 208. Qui tamen cum aliis advertit, in multis locis consuetudine vel statuto receptum esse, ut Sponsalia, publicè contracta, vel postea fal-

tem publicata, non dissolvantur, quin desuper in Judicio Ecclesiastico causæ cognitio præceiserit. Imò in Dicecesi Constantiensi sub casu reservato prohibuit esse, ne publicorum Sponsalium dissolutionem propria auctoritate fiat, perhibet Gobat Theol. experiment. tract. 10. de Sponsal. n. 262.

11. Quæres: utrum, si Sponsalia dissolvantur ex aliis causis, cognitio vel decretum Judicis Ecclesiastici desideretur? Resp. quòd, si causa sit certa & indubitata, contrahentibus per se loquendo sit liberum, etiam propria auctoritate recedere, Sic contra Innocentium docent Sanchez d. lib. disp. 69. n. 3. Gutierrez de Matrim. cap. 35. n. 4. Pontius cap. 58. n. 8. P. Engel h. t. §. 3. n. 12. P. König ib. n. 80. P. Wiestner num. 123. 12. Ratio est: quia, dum causa dissolutionis est certa, Sponsalia non manent obligatoria: ideòque non minus à Sponsalibus, quam aliò contractu non obligatorio, privata auctoritate licet recedere. 14. Equidem in Matrimonio recessus privatus non est concessus, esto causa recedendi sit li-

quida cap. parò 3. de Divort. Sed hoc idè: quia Matrimonium est contractus, ex sua natura insolubilis: indeque non videbatur expediens, ut in potestate sit partium, proprio motu à statu tam arctè obligatorio resilire. Et licet in cap. de illis 7. de Sponsal. impub. in 5 dissolutione Sponsalium, ab impuberibus contractorum, de Judicio Ecclesie fiat mentio; non tamen exprimitur necessitas, Ecclesie judicium exquirendi. Minus id exprimitur in cap. saculares 1. XXXIII. q. 2. cap. duo pueri 12. h. t. cum uterque textus loquatur de Sponsalibus de præsentibus, non de futuro.

Dixi: si causa sit certa & indubitata. Siqui-17 dem in dubio nec sibi quis dicere, nec alteri jus suum auferre permittitur, ut nobiscum tradunt Aa. in n. 12. allegati. Dixit 8 præterea: per se loquendo. Per accidens enim ratione scandalii, quod sibi non potest, quando Sponsalia sunt publica, & causa dissolutionis est occulta, idem Aa. cum Bosco de Marr. disp. 11. sect. 2. con. 11. n. 175. exposcunt judicium Ecclesie.

§. II.

De Matrimonio.

19. **M**odus, quod Sponsalia dissolvuntur ipso Jure, est Matrimonium. Quantumvis enim is, qui Sponsalia contraxit cum una, non tantum non possit alia cum alia contrahere Sponsalia de futuro, secundum dicta in cap. 3. n. 38. sed etiam Sponsalia de præsentibus seu Matrimonium: attamen dispar est ratio Sponsalium de futuro, & Sponsalium de præsentibus seu Matrimonii: illa siquidem, cum solummodo jus ad rem producant, contrahuntur invalidè; hæc, cum jus in re producant, quod fortius est jure ad rem, tantum illicitè non autem invalidè contrahuntur. Textus in cap. sicut ex literis 22. cap. si inter 3. l. 1. cap. duobus 1. de Sponsa duor.

21. Cum autem accidere possit, ut sponsa secunda, de præsentibus ducta, moriatur, aut Matrimonium ex alia causa solvatur, antequam sponsa prima de futuro ad alia vota transeat: hinc emergit dubium non leve, num priora Sponsalia de futuro penitus extinguantur, ut nulla profus obligatio remaneat; an verò tantum suspendantur & sopiantur, donec per Matrimonii dissolutionem recurat facultas adducendi primam? Piora Sponsalia profus extinguuntur, tenent Sanchez d. lib. 1. disp. 48. n. 3. Rosignolo de Sponsal. II. prænot. 6. num. 8. P. Pirhing ad h. t. n. 59. & alii non pauci. Sed, quòd Sponsalia tantum suspendantur, melioris quod Pontium lib. 12. de Matrim. cap. 13. ad tractand. n. num. 4. concludunt Clarif. DD. Antecessores tract. 10. de Sponsal. & respectivè Collegæ P. König ad h. t. n. 26. P. Eberth selecti. controrv. 24. n. 3. D. Franz ad h. t. n. 22. Insistit de Nimp. p. 1. num. 22. consentientes tamen P. Wex de Sponsal. p. 1. §. 7. num. 13. P. Wiestner ib. num. 100. Reverendiss. DD. Guetrather 23. Inst. Jur. Can. lib. 2. tit. 10. n. 29. Ratio

est: quia, qui contraxit legitime Sponsalia cum una, tantam non habet potestatem, ut possit ab obligatione, quæ tenetur sponsæ primæ, ex arbitrio proprio se eximere. Et licet à Jure sustineatur Matrimonium, de præsentibus cum alia contractum, non tamen extinguitur obligatio priorum Sponsalium, ut potest quæ compositibilis est cum Matrimonio, suumque effectum potest consequi, quando Matrimonium cum secunda dissolutum fuit. Con-24. 24. Ratio est: quia, si quis duobus eandem rem vendat, & emptori secundo tradat, jus primi emptoris non extinguitur, sed tantum est suspensum, usque dum res vendita redeat in potestatem venditoris arg. l. quoties 15. Cod. de R. P. ubi solum dicitur, quòd secundus emptor sit prior primò; non autem; quòd jus emptoris primi sit extinguitum. Ergo idem dicendum in Sponsalibus de futuro & de præsentibus, quæ cum duabus ineuntur.

Nec obstat I. quòd in cap. sicut ex literis 22. h. t. afferatur, fidem primorum Sponsalium irritam fieri. Aliud enim est, fidem irritam fieri; aliud, Sponsalia profus irritari. Irrita fides redditur, quando violatur, aut obex culpabiliter ponitur, quò minus servari possit; idque contingit in hypothesi. Irritantur profus Sponsalia, quando eorumdem obligatio tollitur extoto; quòd in præsentibus accidere, negamus.

Nec obstat II. quòd, si servus v. g. per stipulationem sit promissus, & postea manumissus, promissio, cum adimpleri non possit, penitus extinguitur, nec reviviscit, etiam si servus denuò redigatur in servitutem l. inter stipulationem 83. §. 5. ff. de V. O. l. qui res 98. §. 8. ff. de Solutioib. Resp. enim dupli-

[Marginal notes in Latin script, including references to canon law and commentary.]

quod si sponsalia vicer I. quod stipulatio sic contractus stricti iuris, proindeque semel in actu secundo impossibilis facta, nunquam non talis & impossibilis maneat; fecus est de Sponsalibus, quae numerantur inter contractus bonae fidei.

Resp. II. quod servus manumissus statum totaliter mutat, & alia persona in consideratione civili reddatur; ut mirum non sit, obligationem de praestatione huiusmodi servi omnino periri: non ita in Matrimonio, quod novum statum aut diversitatem personae in consideratione civili non inducit; indeque nec tollit obligationem, ex prioribus Sponsalibus oriundam.

Nec obstat III. quod, si quis votum emiserit, ingrediendi Ordinem strictiorem, & professionem fecerit in Ordine mitiori, votum antecedens ex integro tollatur. Nam exinde non licet argumentari, quod etiam Sponsalia per Matrimonium ex integro tollantur: quia per votum solenne, tanquam

opus melius & perfectius, fatiscit DEO, cui factum est votum simplex; per Matrimonium autem, cum secunda contractum, non fatiscit sponsa prima; cui, fides antecedenter, est data.

Postemus majori cum fundamento paritatem ex voto sumere per nobis, & dicere, quod, cum votum ingrediendi Religionem non extinguitur per Matrimonium postea contractum, nec Sponsalia per Matrimonium subsequens extinguantur.

Nec obstat IV. quod nostra sententia fovet periculum voti captandae mortis, quatenus prior sponsa, dum sibi jus aliquid ad Matrimonium superesse novit, nil magis appetat, quam ut Matrimonium cum sponsa posteriori per illum mortem dissolvatur: Et enim merè per accidens est, quod sponsa prior appetat mortem sponsae posterioris; nec propterea jus, priori sponsae antecedenter acquiritur, aucteri vel infringi debet.

§. III. De Professione Religiosa.

34 III. Modus, quod Sponsalia dissolvuntur, est professio, in Ordine quodam approbata emissa: cum enim professio Religiosa tam potens & efficacis sit, ut ipsum Matrimonium ratum dirimat *cap. ex publico 7.* & passim de *Conversis conjugat.* poterit à fortiori dirimere Sponsalia de futuro, quibus ea censetur ineffe conditio, quod obligatoria sunt, nisi status Regularis fuerit electus.

35 Non ignoro, quibusdam placere differentiationem inter Sponsalia simplicia & jurata, & ab illis doceri, quod, si Sponsalia fuerint juramento firmata, prius oporteat contrahere Matrimonium, & postea Religionem intrare propter textum in *cap. commissum 16. h. t. ibi: tunc est ei, Religione juramenti servata, prius contrahere, & postea, si elegerit, ad Religionem intrare.*

36 Errate. At sententia verillima, ut ait Sanchez d. lib. 1. disp. 43. num. 3. distinctionem inter Sponsalia simplicia & jurata repudiat: eo quod juramentum sequatur naturam actus, cui adiungitur; & consequenter, sicut Sponsalia censentur habere imbitam conditionem, nisi status Regularis fuerit electus; ita & juramentum, quod non infringitur, quando in melius commutatur *cap. pervenit 3. de Jurejur.*

37 Ad textum in *cit. cap. Resp.* cum Sanchez n. 5. eum, qui jurata Sponsalia contraxerat, nondum de Religionis ingressu deliberasse, veluti colligitur ex verbis *& postea, si elegerit &c.* quae idem insinuunt, ac si nondum animò statuisset; & idem à Pontifice prudenter fuisse responsum, ut, cum tempus implendi Sponsalia urgeret, ob periculum perjuria flatim Matrimonium contrahatur.

38 Dilectatur autem I. an Sponsalia per solum ingressum in Religionem, professione quoque non secuta, dirimantur? Video hic tres sententias diffformes. I. absolute nec

gar, cui favere dicitur S. Thomas 4. *dist. 27. q. 2. art. 3. ad 1.* Richardus Durandus, Vetracrus, Armilla, & alii, quos citat Sanchez d. lib. 1. *disp. 42. n. 1.* II. absolute affirmat, quam aperte teneant Sylvestre & Sponsalia q. 10. *cap. 2. Sanchez d. l. n. 5. Rosignolo de Sponsal. l. h. prae not. 3. n. 2.* & alii, ab his citati. III. & hodie valde communis distinguit, ac eo sponsalium obligationem non ex parte ingrediendis, sed tantum ex parte remanentis in saeculo tolli, propugnat; eamque tenent Pontius lib. 12. *cap. 10. num. 4. P. Engel ad 4. l. 6. §. 3. n. 7. P. Pirhing ibid. n. 50. P. Westner ad tit. Qui Clerici vel vov. num. 31. P. Kugler de Sponsal. p. 3. §. 2. n. 31. & seg. P. Boveo ibid. p. 1. cap. 5. n. 11. primae primas defero, & defendo, quod obligatio sponsalitia maneat ex parte utriusque. Quoad ingredientem facile eum Auctoribus tertia sententia probo: quia per solum ingressum non censetur fuisse saeculo mortuus, aut statum incomparabilem assumpsisse, sed tantum probationem fecisse, num status Regularis quam conjugalis magis expedit: unde, cum rursus egrede, & statum conjugalem eligere possit, obligatio, pro priori contracta, non immutatur. Quoad remanentem in saeculo idipsum solide probatur. Inprimis enim non tenetur jus prae habitum abdicare; nec etiam, si velit, obligationem, qua adstringitur ingredientem, excutere potest: quippe cum ingrediens utatur libertate, sibi concessa, & consequenter iure suo privari non debeat. Deinde contrahentes sciunt, vel scire debent, Sponsalibus ineffe conditionem, nisi Religionem intravero. Ergo si pars alterutra Religionem intret, praesumitur altera consentire, salva interim manente obligatione, donec emittatur professio.*

Adhaec solus ingressus in 44

Adhaec solus ingressus in 44 non dirimat Matrimonium, neque ex parte ingrediendis, neque ex parte remanentis in saeculo: quia scilicet necdum assumitur status incompatibilis: pariter ergo solus ingressus in Matrimonium non solvit Sponsalia de futuro, dum etiam status incompatibilis ex ar. 4. non assumitur. Hinc est, quod argumentum illud, ab Authoribus secunde sententiae moveri solitum, quod scilicet professio Religiosa solvat ipsum Matrimonium, & per consequens noviciatus solvat Sponsalia de futuro, firmo pede non subsistat: cum enim obligatio sponsalitia cum noviciatus non sit incompatibilis, noviciatus ex natura sua non potest obligationem sponsaliticam tollere.

Neque reponas: per ingressum in Ordinem Religiosum notabilem mutationem accidere, nec posse regressum ad saeculum absque nota inflicti: ut adeo pars remanens habeat sufficientem causam, à Sponsalibus, si voluerit, recedendi. Nam contra est: partim quod solus ingressus ex eo capite non possit infringere Matrimonium: partim quod ista mutatio vel antecedenter fuerit praecognita, vel praecognosci debebit: partim quod homines prudentes, cum sciant, noviciatus regressum ad saeculum esse liberum, non soleant ex regressu scandalum sumere.

39 Dilectatur II. an Sponsalia per subsequens votum castitatis simplex dissolvantur? Affirmativa suadetur ab Antonio de Butrio ad *cap. veniens 5.* Qui Clerici vel vovent. Pontio de *Matrim. lib. 12. cap. 1. n. 4.* & aliis, quos citat Sanchez d. l. 1. *disp. 46. n. 8.* Pro quibus in specie facit I. textus in eodem cap. ubi foemina, quae votum continentiae post Sponsalia edidit, nubendi licentia dispensative conceditur. II. quia Sponsalibus ex n. 43. ineffe conditio: nisi meliorem statum elegero; status autem caelibatus & continentiae est evidentior meliori statu matrimoniali juxta Trident. sess. 24. de *Sacram. Matrim. can. 10.* III. quia ex haecenus dictis, post Sponsalia iam contracta, licet eligere statum Religiosum. Ergo etiam status caelibatus: nam promissum non infringit, qui in melius illud commutat. *cap. pervenit 3. de Jurejur.*

40 Negativa probatur à pluribus, Sanchez *cit. l. n. 10.* P. Engel ad *h. r. §. 3. n. 8. in f. P. König ad tit. de Matrimonio contr. contra interd. num. 6. P. Westner ad cit. tit. Qui Clerici vel vov. n. 62. P. Kugler de Sponsalib. p. 3. §. 2. n. 45.* Ratio concludens est: quia votum non obligat in praedictum & injuriam tertii; prout videmus non tantum in aliis votis, sed etiam in ipso voto castitatis, quod conjuges post Matrimonium contractu caelibatus solum emittere possunt, quatenus alteri non praedicit, id est, ut votens debitum petere non valeat, quantumvis id reddere teneatur: nec enim Benignissimus DEUS acceptat votum rei illicitae, vel jus tertii cupit evvertere. Atqui votum continen-

Monasterium non solvit Matrimonium, neque ex parte ingrediendis, neque ex parte remanentis in saeculo: quia scilicet necdum assumitur status incompatibilis: pariter ergo solus ingressus in Matrimonium non solvit Sponsalia de futuro, dum etiam status incompatibilis ex ar. 4. non assumitur. Hinc est, quod argumentum illud, ab Authoribus secunde sententiae moveri solitum, quod scilicet professio Religiosa solvat ipsum Matrimonium, & per consequens noviciatus solvat Sponsalia de futuro, firmo pede non subsistat: cum enim obligatio sponsalitia cum noviciatus non sit incompatibilis, noviciatus ex natura sua non potest obligationem sponsaliticam tollere.

46 Neque reponas: per ingressum in Ordinem Religiosum notabilem mutationem accidere, nec posse regressum ad saeculum absque nota inflicti: ut adeo pars remanens habeat sufficientem causam, à Sponsalibus, si voluerit, recedendi. Nam contra est: partim quod solus ingressus ex eo capite non possit infringere Matrimonium: partim quod ista mutatio vel antecedenter fuerit praecognita, vel praecognosci debebit: partim quod homines prudentes, cum sciant, noviciatus regressum ad saeculum esse liberum, non soleant ex regressu scandalum sumere.

48 Dilectatur II. an Sponsalia per subsequens votum castitatis simplex dissolvantur? Affirmativa suadetur ab Antonio de Butrio ad *cap. veniens 5.* Qui Clerici vel vovent. Pontio de *Matrim. lib. 12. cap. 1. n. 4.* & aliis, quos citat Sanchez d. l. 1. *disp. 46. n. 8.* Pro quibus in specie facit I. textus in eodem cap. ubi foemina, quae votum continentiae post Sponsalia edidit, nubendi licentia dispensative conceditur. II. quia Sponsalibus ex n. 43. ineffe conditio: nisi meliorem statum elegero; status autem caelibatus & continentiae est evidentior meliori statu matrimoniali juxta Trident. sess. 24. de *Sacram. Matrim. can. 10.*

49 III. quia ex haecenus dictis, post Sponsalia iam contracta, licet eligere statum Religiosum. Ergo etiam status caelibatus: nam promissum non infringit, qui in melius illud commutat. *cap. pervenit 3. de Jurejur.*

52 Negativa probatur à pluribus, Sanchez *cit. l. n. 10.* P. Engel ad *h. r. §. 3. n. 8. in f. P. König ad tit. de Matrimonio contr. contra interd. num. 6. P. Westner ad cit. tit. Qui Clerici vel vov. n. 62. P. Kugler de Sponsalib. p. 3. §. 2. n. 45.* Ratio concludens est: quia votum non obligat in praedictum & injuriam tertii; prout videmus non tantum in aliis votis, sed etiam in ipso voto castitatis, quod conjuges post Matrimonium contractu caelibatus solum emittere possunt, quatenus alteri non praedicit, id est, ut votens debitum petere non valeat, quantumvis id reddere teneatur: nec enim Benignissimus DEUS acceptat votum rei illicitae, vel jus tertii cupit evvertere. Atqui votum continen-

tia, post Sponsalia emissum, vergit utique in praedictum & injuriam sponsae, si, ut supponitur ex adverso, Sponsalia perimat. Ergo &c.

Ad textum in cap. veniens Resp. ibidem *fo. 54. m. 2.* nubendi licentiam dispensative non concedi cum viro, quo cum Sponsalia fuerant contracta, utpote qui Matrimonium cum alia persona contraxerat; sed cum alio viro, respectu cujus votum castitatis potuit impedimentum impediens, ac faciens, ne Matrimonium licite contrahatur. Textus itaque magis indicat, Sponsalia antecedentia per votum extincta non fuisse, quatenus supponit, sponsaliticam obligationem per solum Matrimonium fuisse sublatham.

Ad II. Resp. nimium exinde probari, quod necque Matrimonium ratum & consummatum per votum continentiae dirimantur, dum status caelibatus, ad quem votum dirigitur, conjugali perfectior est. Quare negandum est, Sponsalibus generatim ineffe hanc conditionem: nisi statum meliorem elegero, dum id verum est de solo statu Religioso, cui ob singularem favorem & praerogantiam Jura manifestè indulgent, & sponis etiam de praesenti concedunt facultatem, ad Ordinem Religiosum se conferendi *cap. veniens 2. cap. ex publico 7. de Conversis conjugat.*

Ad III. eruitur disparitas ex primùm dictis: quia, quod Religionem post Sponsalia liceat ingredi, expressè concedunt Jura propter Religionis eximium favorem; at propter votum castitatis nullibi permittunt. Nec enim univèrsim applicari potest axioma *ex cap. pervenit 3. de Jurejur.* quod propositum non infringat, qui in melius illud commutat, sed tantum in obligatione, quae fit principaliter DEO, qui promissiones nostras non aliter acceptat, nisi quatenus statui meliori vel perfectiori non ponit impedimentum. At praerogationes, proximo factas, tam firmas esse voluit, ut promittentis arbitrio non relinquatur, in praedictum & injuriam promissarii id, quod promissum est, ad alium & meliorem usum destinare. Nam, qui Titius pro 100. aureis, non potest illos, invitè Titio, postmodum in pauperes erogare, vel in aliud opus plium collocare: quia Titius habet jus praedictationis, quod DEUS, juris & justitiae tenacissimus, nec ipsemet vult eripere, nec ab alio sine eripi.

Interim in omni sententia certum afferebat Sanchez d. *disp. num. 5.* quod pars illa, quae castitatem non votit, aut votum cupit, legitimam causam habeat, ob votum alterius à Sponsalibus recedendi: quia pars votens, quantum est ex se, non solum Sponsalibus renuntiasset videtur, sed etiam notabilem mutationem subsistisse, quatenus in Matrimonio, postea contrahendò, non amplius petere sed tantum reddere potest debitum.

Dilectatur III. utrum, qui sponsam, postea contracta Sponsalia corrumpit, adhuc Religiosum possit ingredi? Sanchez d. l. 1. *disp.*

Monasterium non solvit Matrimonium, neque ex parte ingrediendis, neque ex parte remanentis in saeculo: quia scilicet necdum assumitur status incompatibilis: pariter ergo solus ingressus in Matrimonium non solvit Sponsalia de futuro, dum etiam status incompatibilis ex ar. 4. non assumitur. Hinc est, quod argumentum illud, ab Authoribus secunde sententiae moveri solitum, quod scilicet professio Religiosa solvat ipsum Matrimonium, & per consequens noviciatus solvat Sponsalia de futuro, firmo pede non subsistat: cum enim obligatio sponsalitia cum noviciatus non sit incompatibilis, noviciatus ex natura sua non potest obligationem sponsaliticam tollere.

46 Neque reponas: per ingressum in Ordinem Religiosum notabilem mutationem accidere, nec posse regressum ad saeculum absque nota inflicti: ut adeo pars remanens habeat sufficientem causam, à Sponsalibus, si voluerit, recedendi. Nam contra est: partim quod solus ingressus ex eo capite non possit infringere Matrimonium: partim quod ista mutatio vel antecedenter fuerit praecognita, vel praecognosci debebit: partim quod homines prudentes, cum sciant, noviciatus regressum ad saeculum esse liberum, non soleant ex regressu scandalum sumere.

48 Dilectatur II. an Sponsalia per subsequens votum castitatis simplex dissolvantur? Affirmativa suadetur ab Antonio de Butrio ad *cap. veniens 5.* Qui Clerici vel vovent. Pontio de *Matrim. lib. 12. cap. 1. n. 4.* & aliis, quos citat Sanchez d. l. 1. *disp. 46. n. 8.* Pro quibus in specie facit I. textus in eodem cap. ubi foemina, quae votum continentiae post Sponsalia edidit, nubendi licentia dispensative conceditur. II. quia Sponsalibus ex n. 43. ineffe conditio: nisi meliorem statum elegero; status autem caelibatus & continentiae est evidentior meliori statu matrimoniali juxta Trident. sess. 24. de *Sacram. Matrim. can. 10.*

49 III. quia ex haecenus dictis, post Sponsalia iam contracta, licet eligere statum Religiosum. Ergo etiam status caelibatus: nam promissum non infringit, qui in melius illud commutat. *cap. pervenit 3. de Jurejur.*

52 Negativa probatur à pluribus, Sanchez *cit. l. n. 10.* P. Engel ad *h. r. §. 3. n. 8. in f. P. König ad tit. de Matrimonio contr. contra interd. num. 6. P. Westner ad cit. tit. Qui Clerici vel vov. n. 62. P. Kugler de Sponsalib. p. 3. §. 2. n. 45.* Ratio concludens est: quia votum non obligat in praedictum & injuriam tertii; prout videmus non tantum in aliis votis, sed etiam in ipso voto castitatis, quod conjuges post Matrimonium contractu caelibatus solum emittere possunt, quatenus alteri non praedicit, id est, ut votens debitum petere non valeat, quantumvis id reddere teneatur: nec enim Benignissimus DEUS acceptat votum rei illicitae, vel jus tertii cupit evvertere. Atqui votum continen-

tia, post Sponsalia emissum, vergit utique in praedictum & injuriam sponsae, si, ut supponitur ex adverso, Sponsalia perimat. Ergo &c.

Ad textum in cap. veniens Resp. ibidem *fo. 54. m. 2.* nubendi licentiam dispensative non concedi cum viro, quo cum Sponsalia fuerant contracta, utpote qui Matrimonium cum alia persona contraxerat; sed cum alio viro, respectu cujus votum castitatis potuit impedimentum impediens, ac faciens, ne Matrimonium licite contrahatur. Textus itaque magis indicat, Sponsalia antecedentia per votum extincta non fuisse, quatenus supponit, sponsaliticam obligationem per solum Matrimonium fuisse sublatham.

Ad II. Resp. nimium exinde probari, quod necque Matrimonium ratum & consummatum per votum continentiae dirimantur, dum status caelibatus, ad quem votum dirigitur, conjugali perfectior est. Quare negandum est, Sponsalibus generatim ineffe hanc conditionem: nisi statum meliorem elegero, dum id verum est de solo statu Religioso, cui ob singularem favorem & praerogantiam Jura manifestè indulgent, & sponis etiam de praesenti concedunt facultatem, ad Ordinem Religiosum se conferendi *cap. veniens 2. cap. ex publico 7. de Conversis conjugat.*

Ad III. eruitur disparitas ex primùm dictis: quia, quod Religionem post Sponsalia liceat ingredi, expressè concedunt Jura propter Religionis eximium favorem; at propter votum castitatis nullibi permittunt. Nec enim univèrsim applicari potest axioma *ex cap. pervenit 3. de Jurejur.* quod propositum non infringat, qui in melius illud commutat, sed tantum in obligatione, quae fit principaliter DEO, qui promissiones nostras non aliter acceptat, nisi quatenus statui meliori vel perfectiori non ponit impedimentum. At praerogationes, proximo factas, tam firmas esse voluit, ut promittentis arbitrio non relinquatur, in praedictum & injuriam promissarii id, quod promissum est, ad alium & meliorem usum destinare. Nam, qui Titius pro 100. aureis, non potest illos, invitè Titio, postmodum in pauperes erogare, vel in aliud opus plium collocare: quia Titius habet jus praedictationis, quod DEUS, juris & justitiae tenacissimus, nec ipsemet vult eripere, nec ab alio sine eripi.

Interim in omni sententia certum afferebat Sanchez d. *disp. num. 5.* quod pars illa, quae castitatem non votit, aut votum cupit, legitimam causam habeat, ob votum alterius à Sponsalibus recedendi: quia pars votens, quantum est ex se, non solum Sponsalibus renuntiasset videtur, sed etiam notabilem mutationem subsistisse, quatenus in Matrimonio, postea contrahendò, non amplius petere sed tantum reddere potest debitum.

Dilectatur III. utrum, qui sponsam, postea contracta Sponsalia corrumpit, adhuc Religiosum possit ingredi? Sanchez d. l. 1. *disp.*

44. n. 3. Lessius de J. & J. lib. 2. cap. 10. dub. 4. Rosignolo de Sponsalib. II. pravor. 3. n. 7. respondent negative. Rationem dant: quia moraliter loquendū nequit aliter injuriam refarcire, dum aliud pro alio invito cre-

§. IV. De Susceptione Ordinum.

63 IV. **M**odus, quod Sponsalia dissolvuntur, est susceptio Ordinum, non quidem Minorum (hi enim cum statu Matrimoniali sunt compatibles. Sanchez d. l. disp. 47. n. 1.) sed Majorum: cum enim Ordines Majores ponant impedimentum dirimens Matrimonium futuri Extrav. antiqua Joannis XXII. de Voto & Voti redempt. utique sponsaliciam obligationem, antecederent contractam, omnino perimunt.

64 Ambigitur tamen, an sponsus, dissentiente vel ignorante sponsa, licite promoveatur ad Ordines Majores? Sunt, qui tenent affirmativam ex ea ratione, quod, dissentiente vel ignorante sponsa, liceat emitte re votum solenne castitatis in professione Religiosa ex num. 34. adeoque non minus liceat, dissentiente vel ignorante sponsa, votum solenne castitatis in susceptione Sacrorum Ordinum emitte re: perinde enim in Ordinum susceptione, quam Religiosa professione, status melior affumitur. Ita Layman Theol. Moral. lib. 5. tit. 10. p. 1. cap. 2. n. 7. Gobat Theol. expostum. tit. 10. de Sponsal. n. 319. Pontius d. lib. 12. de Matr. cap. 11. n. 3.

65 At potiores sunt, qui tenent negativam. Ratio est: quia ex natura rei Sponsalia non habent annexam conditionem, nisi status

§. V.

De Impedimento superveniente.

69 V. **M**odus, quod Sponsalia dissolvuntur, ipsō Jure, est impedimentum dirimens, quod supervenit contractū Sponsalibus: ex quo enim Matrimonium in similitudine inter personas impeditas consistere nequit, obligatio, ex Sponsalibus præcedentibus nata, expirat per cap. ex literis 8. de eo qui cognovit

70 consang. uxov. Num verò Sponsalia solvantur ex parte utriusque, vel tantum ex parte illius, qui culpa propria causavit impedimentum? Dubio non caret: nam, si sponsus v. g. cum consanguinea sponsa in primo vel secundo gradu fuerit fornicatus, atque adeo per delictum incurrit impedimentum affinitatis cum sponsa, certum equidem est, quod sponsa non amplius sit obligata ad sponsum ducendum: ac non æquè certum, an sponsus non eatenus maneat obligatus, ut dispensationem super impedimento ad instantiam sponsa teneatur procurare? Creditibilis tamen existimo, quod teneatur. Ro-

diteri non potest obtrudi. Sed, cum fieri possit, ut corruptio maneat occulta, cessabit tunc allata ratio, & in conformitatem doctrinæ, superius in cap. 3. d. n. 76. exposita, corruptor ingredi Religionem non prohibebitur.

67 Clericalis per Ordinum susceptionem fuerit assumptus: alioquin Sponsalia habent etiam annexam conditionem, nisi status Calibratus fuerit assumptus contra n. 52. Nec etiam 66 ex dispositione Juris hujusmodi conditio Sponsalibus inest: quin potius, sicuti Jura prohibent, ne SS. Ordines post Matrimonium ratum suscipiantur per cit. Extrav. antiqua Joannis XXII. de Voto & Voti redempt. ita per consequens prohibent, ne iidem Ordines post Sponsalia suscipiantur. Ita Sanchez d. lib. 1. disp. 47. n. 2. P. Engel ad h. r. §. 3. n. 8. P. Pirhing ib. n. 55. P. König ibid. num. 66. P. Reiffenstuel num. 231.

Ad rationem ex opposito Resp. disparitatē jam indicatam esse, quod scilicet, cum ex singulari Juris dispositione votum solenne castitatis in Religiosa professione dirimat Matrimonium ratum, multo magis dirimat Sponsalia. Ad votum solenne castitatis in susceptione Ordinum, cum Matrimonium ex dispositione Juris non dirimat, nec dirimit Sponsalia.

Colliges: votum suscipiendi Ordines Sacros, post Sponsalia conceptum, obligatorium non esse: est enim de re illicita, ac contra jus sponse; & que propter vinculum obligationis non inducit ex n. 57. & seqq.

signolo de Sponsalib. II. pravor. 7. n. 3. König ad h. r. n. 67. Wiestner ibid. n. 103. quibus consentit Sanchez d. l. 1. disp. 56. n. 4. si dispensatio magnis impensis non egeat. Ratio est: quia, si sponsus v. g. per delictum suum causaverit impedimentum, utique teneatur ex justitia, quantum est in se, impedimentum remove re. Hoc autem fieri potest, si dispensationem petat. Ergo &c.

Aliud dubium est: utrum per impedimentum impediens solvantur antecedentia Sponsalia? Ubi

Resp. cum Sanchez d. l. 1. Rosignolo n. 2. negativè. Ratio est: quia vel impedimentum illud est ex delicto, vel sine delicto. Si primum; non potuit jus parti innocentī per Sponsalia comparatum, per alterius improbitatem auferri. Si secundum; vix casus figurari potest, quod impedimentum. (si votum Religionis excipias) supervenire valet.

§. VI.

De lapsu termini, Sponsalibus adjecti.

71 VI. **M**odus, quod Sponsalia ipsō Jure dissolvuntur, est lapsus diei vel temporis, Sponsalibus adjecti per cap. sicut 22. h. t. Verum hic cautè incidere, & distinguere oportet. Vel enim dies adjectur tantum terminus, à quo incipit obligatio, non quidem in actu primo (hæc quippe mox incipit, ac contractus est celebratus arg. eorum, quæ habentur in lib. III. tract. de Pact. & contract. cap. 1. n. 260.) sed in actu secundo, ita ut ante adventum diei non possit executio Sponsalium efficaciter peti, veluti si Sponsalia contrahantur ex calendis Septembris; 72 vel dies adjectur tantum terminus, ad quem determinatur & restringitur obligatio, adeo ut, post adventum diei, finiat & cesset, sicuti si contrahentes dicant, volumus, ut obligatio sponsalicia duret usque ad calendas Septembris. Primò casu non solvantur Sponsalia per adventum diei, sed potius efficacia redduntur ex dictis in cit. tract. n. 259. nam obligatio, quæ debuit impleri intra certum tempus, & impleta non est, non cessat: in hoc enim sensu verum est, quod tempus non sit modus, finiendi obligationem. Alterò casu periciendum, num, elapsò terminò, Matrimonium non ponatur ex culpa, vel sine culpa. Si sine culpa; verius existimo, quod Sponsalia ex parte utriusque solvantur ipsō Jure, vel, ut Civiliter loquuntur, ope exceptionis per ea, quæ concluduntur in

hoc casu non solvantur Sponsalia per adventum diei, sed potius efficacia redduntur ex dictis in cit. tract. n. 259. nam obligatio, quæ debuit impleri intra certum tempus, & impleta non est, non cessat: in hoc enim sensu verum est, quod tempus non sit modus, finiendi obligationem. Alterò casu periciendum, num, elapsò terminò, Matrimonium non ponatur ex culpa, vel sine culpa. Si sine culpa; verius existimo, quod Sponsalia ex parte utriusque solvantur ipsō Jure, vel, ut Civiliter loquuntur, ope exceptionis per ea, quæ concluduntur in

alius ab obligatione sponsalicia liberatur, quam ille, per quem non fecit, quin ad statutum terminum Matrimonium consummaverit. Nec etiam finit æquitas, ut ille liberetur, qui culpabiliter impedit executionem Sponsalium, ne commodum ex delicto reportet.

Dices I. cum Bosco d. l. n. 8. Rosignolo n. 5. Pontio de Matrim. cap. 15. n. 4. contra resolutionem in n. 79. imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fieri faciendum cap. imputari 1. de R. l. in 6. adeoque si per neutram partem ex contrahentibus steterit, quod minus Sponsalia intra terminum præfixum ponatur, neutri aliquid imputari, & ex parte neutrius sponsalicia obligatio dissolvi potest, sed potius adjectus terminus pro non adjecto habetur per cap. cum non 66. d. l. in 6. cap. quia diversitas 5. de Concess. prob.

Resp. regulam allegatam dupliciter intelligi posse, vel, quando versamur in materia, cui ex dispositione Juris vel in ultima voluntate certum tempus est præfixum; vel quando versamur in materia, cui ex conventionem partium certus terminus est impositus in ordine ad pœnam solvendam: tunc enim, qui statuto tempore non potest facere, quod facere tenetur, contra dispositionem Juris, voluntatem testatoris, aut conventionem, privatam egisse non censetur. Nos 6

autem versamur in materia, cui ex conventionem partium dies est impositus ad implendam obligationem, ubi non interest, num obligatio in die convento non ponatur ex culpa vel sine culpa: quia, ut dictum in n. 80. contractus ex conventionem legem accipitur, & per adjectionem diei, eum termini ad quem, restrictam & conditionatam obligationem habent.

Dices II. cum Bosco cit. n. 52. & Reiffenstuel n. 221. contra resolutionem in n. 82. regula, quod contractus ex conventionem legem accipitur, universaliter stringit, si v. unus tantum in culpa fuerit, si v. uterque. Ergo Sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis, qui culpabiliter impedit executionem Sponsalium.

Resp. regulam illam universaliter stringere non posse, sed, ne quis utilitatem ex malicia sentiat, limitari debere, quando lex conventionis non servatur ex culpa unius tantum: hic enim non potest aliter, qui culpabilem se non ostendit, gravare, & jus suum eidem adimere.

SCHMIDT JURISPR. CAN. CIV. TOM. III.

SECTIO II.

De Modis, ex quibus à Sponsalibus, ceteroquin validis, licet recedere.

SUMMARI A.

89. A Sponsalibus licet presenti propter alterius absentiam recedere, quando domicilium alibi fixum. 90. Idem est, quando diu non est rediturus. 91. Quando de hoc non constat, adendum est Index Ecclesiasticus, ut absenti certum terminum præfigat. 92. & seqq. Jus Civile in hoc possum non discordat à Jure Canonico. 95. Aliud est, si concurrat utriusque partis consensus. 96. Propter dolum à Sponsalibus licet discedere. 97. & seq. Quando est accidentalis, & dat causam contractui. 99. Secus, si sit incidens. 100. & seq. Propter fornicationem alterius etiam innocentis resiliere concessum est. 102. & seqq. Si sponsa vi compressa fuerit, sponsus nihilominus valet recedere. 105. & seqq. Solvuntur obstructa. 108. & seq. Sponsa quoque ob fornicationem sponsi regressus est licitus. 110. & seqq. Tamest fornicatio præcesserit Sponsalia. 115. Referuntur varia sententia in illa questione, quid juris, si pars una

que fornicator? 116. & seqq. Recessus utriusque negatur, & probatur. 119. & seqq. Solvuntur fundamenta illorum, qui recessum soli sponsi permittunt. 125. & seqq. Afferuntur fundamenta eorum, qui recessum utriusque permittunt. 129. & seqq. Infringuntur. 137. & seqq. Propter notabilem mutationem, tempore contractus incognitam, resiliere fas est. 140. Sive accidat in bonis corporis. 141. Sive in bonis animi. 142. Sive in bonis fama & honoris. 143. & seq. Sive in bonis fortuna. 145. & seqq. Proponitur duplex opinio in casu, quò una pars evadit diuor aut honorario. 150. Defenditur recessus ex parte diuoris. 151. & seq. Instantia reprimitur per geminam disparitatem. 153. & seqq. Disceptatur, qualiter inimicitia vel odia dent facultatem resiliendi? 158. & seq. Ostenditur, quò patet de intentione interna constare posse? 160. Per copulationem carnalem amittitur jus resiliendi.

§. I.

De Absentia.

89. Inter Modos, ex quibus Sponsalia non solvuntur ipsò Jure, sed tantummodò datur uni vel alteri facultas, à Sponsalibus, si placuerit, discedendi, recenseatur I. absentia: si enim sponsus, invitã vel insciã sponsã, in alienas terras se conferat, animò mutandi domicilium, sponsa, postquam ea de re certior est facta, facultatem habet, à Sponsalibus mox resiliendi, juxta luculentam decisionem in cap. de illis autem s. h. t. Idem est, si sponsus quidem non habuerit animum, domicilium mutandi, attamen certum sit, quòd diu non sit rediturus: tunc enim facultas à Sponsalibus recedendi sponsæ non minùs competit per cit. cap. & rationem, quòd difficile nimum foret, sponsam ad diuturnam expectationem obligare; cum tamen ad hunc casum, si prævidisset, se probabilis non obligasset, ne vel periculo incontinentiæ exponatur, vel occasione alteri commodiùs nubendi perdat. P. Reiffenschuel ad h. t. num. 213. & seq. ubi ait, non esse distinguendum, an sponsus abire ex causa voluntaria, vel necessaria: quia nec cit. cap. nec allata ratio distinctionem sufficit. Quòd si de sponsi reditu, num brevi secuturus, an diutius sit differendus, non constat, arbitror, à sponsa Judicem Ecclesiasticum adendum esse, ut absenti præfigat terminum, juxta qualitatem & conditionem sponsæ longiore aut brevioris, intra quem, si sponsus non revertatur, sponsa licentiam

habet, alia cum alio Sponsalia contrahendi. Gonzalez ad cit. cap. de illis n. 3. P. Wex de Sponsalib. p. 2. contr. 7. n. 7. & seq. P. Wiestner ad h. t. n. 121.

Nec resolutionem hanc convellit, quòd in Jure Civili sponsa jubetur expectare certò tempore, nempe bienniò, si sponsus intra provinciam degat, aut trienniò, si migraverit extra provinciam l. si is 2. Cod. h. t. l. liberum 2. Cod. de Repud. quini & diuoris, si absentia sit, necessaria l. sape 17 ff. h. t.

Nam, ut 93. taceam, quòd Sanchez d. l. n. diff. 54. n. 6. cum longo, quem texit, DD. catalogo, putet, Jus Civile per Jus Canonicum in cit. cap. de illis fuisse correctum; advertendum est, Jure Civili non præscribi certum ac determinatum tempus pro facultate, recedendi à Sponsalibus: quippe eòdem ex c. d. n. 8. & d. l. liberum 2. licet, à Sponsalibus pro libitu recedere; sed tantum pro amissione vel acquisitione arrharum, de quibus in cit. r. Cod. sub rubrica de Sponsalib. agitur. Ita Pontius cap. 15. n. 4. Wex cit. l. n. 9. Wiestner n. 120. Clariff. D. Franz ad rit. Inst. de Nupt. p. 1. num. 25.

Dixi superius: invitã vel insciã sponsã. Nam, si sponsa discessum sponsi fecerit, & consenserit, tenetur expectare, donec sponsus redeat: quia, ut tritum ac triviale est, volenti non fit injuria. Boetio de Matrim. disp. 11. scilicet. 2. concl. 9. n. 131.

§. II.

§. II.

De Dolo.

90. Inter modos, ex quibus facultas resiliendi competit à Sponsalibus, est dolo, de quo simili methodò discurrendò, sicuti in lib. III. irat. de Pact. & Contract. cap. 1. à n. 384. de ceteris contractibus in genere discurremus. 97. Nempe si dolo sit substantialis; Sponsalia sunt ipsò Jure nulla: Si sit accidentalis; refert, an causam dederit contractui, veluti si quis idèd contraxerit, quòd ita persuasus à sponsa crediderit, illam virginem, divitem, aut nobilem &c. esse, cum talis non fuerit; an tantum incidit in contractum, veluti si sponsus coaraxisset in aliis exemplis,

etiamsi scivisset, sponsam virginem, divitem, aut nobilem &c. non esse. Priore casu Sponsalia sunt nulla, quantum agitur de favore decepti: eò quòd contractus bonæ fidei, intra quorum classem numerantur Sponsalia, propter similem dolum in favorem decepti censentur irriti juxta d. irat. n. 399. Ròsignolo de Sponsalib. 3. pranos. 17. num. 2. Posteriore casu Sponsalia valent utriusque, dum dolo incidens vitiat nullum contractum, sive sit bonæ fidei, sive stricti Juris ex cit. irat. n. 396. Sanchez d. lib. 1. disp. 65. n. 2. P. König ad h. t. n. 71.

§. III.

De Fornicatione.

100. Inter modos, ex quibus à Sponsalibus recedere licet, est fornicatio: cum enim ex cap. 4. n. 10. ex Sponsalibus oritur obligatio justitiæ, que specialiter impedit, ne contrahentes cum alia persona commisceantur: hinc fornicatio præbet sufficientem causam, à Sponsalibus recedendi, dum illicitè frangenti fidem per fornicationem frangitur fides licite per recessum à Sponsalibus cap. quemadmodum 25. de Jurisjur. cap. frustra 75. de R. l. in 6. Hic tamen aliquot quaestiones sunt enodandæ.

102. Quæritur I. an, si sponsa vi ab aliquo compressa fuerit, sponsus à Sponsalibus resiliere possit?

Responsio frequentissima est affirmativa cù Covarruv. in 4. Decretal. p. 1. cap. 5. n. 2. Sanchez sæpe cit. lib. 1. disp. 55. n. 7. König ad h. t. sub n. 72. Kugler de Sponsal. p. 2. q. 6. num. 83. 103. D. Franz ad cit. Inst. de Nupt. p. 1. n. 28. Ratio est: tum quia sponsus non obligatur, sponsam, ab alio contra voluntatem raptam, ducere cap. raptor 33. XXXVII. q. 2. tum quia oppressio violenta ponit notabilem mutationem in sponsa, quã praintellecã, sponsus eam ex judicio prudentium non accepisset.

104. Armilla, Hugo, Rosella, & alii, quos nominat Sanchez cit. l. objiciunt sequentia. I. quòd sponsa, vi oppressa, fidem, in Sponsalibus datam, non frangat. II. quòd sponsa rapta, quantumvis à raptoribus est vis illata fuerit, sponsò debeat restitui cap. desponsatas 46. d. XXXVII. q. 2. III. quòd oppressio violenta non faciat locum divortio conjugali arg. cap. itane 3. & cap. proposita 4. XXXII. q. 5.

105. Has objectiones breviter diluturus Resp. ad I. recessum à Sponsalibus in nostra quaestione non oriri ex violatione fidei sponsalitiæ, sed potius ex notabili mutatione, que non facit locum antecessenter prævisa.

Ad II. Resp. vel ibi per sponsam intelligi sponsam de presenti; vel, si sponsa de futuro intelligatur, illam sponsò reddendam esse, si voluerit.

Ad III. Resp. sicut ea, que superveniunt Matrimonio jam contracto, non faciunt locum divortio, tamen, si prævisa fuissent, recessum à Sponsalibus permisissent; ita violentam oppressionem sponsæ, licet divortio locum non faciat, ad recessum tamen à Sponsalibus sufficere. Quæritur II. an fornicatio sponsi detestetur sponsæ facultatem, à Sponsalibus recedendi? Resp. I. quòd, si fornicatio post Sponsalia eveniat, sponsa facultatem habeat, æquè ac sponsus, à Sponsalibus recedendi, veluti pro certo supponit Sanchez, & neminem, de hoc dubitantem, à se reperum scribit d. lib. 1. disp. 55. n. 4.

Quamvis enim cit. cap. quemadmodum 25. de Jurisjur. tantum loquatur de sponsò; eadem tamen est ratio sponsæ, cui non minùs fidem sponsalitiã infringit sponsus, & ita legitimam dat causam, infringendi fidem, sicut accidit in adulterio post Matrimonium per certum in cap. apud nos 20. XXXII. q. 5. ibi: apud nos, quòd non licet famini, æquè non licet viris, & eadem servius pari conditione censetur.

Resp. II. quòd, si fornicatio sponsi sit antecessens Sponsalia, communissima quidem sententia, quam ut certam vendicat Sanchez d. l. disp. 63. n. 7. neget facultatem sponsæ à Sponsalibus recedendi; mihi tamen præplaceat affirmativa sententia Navarri, quem citat Sanchez cit. l. Ratio est: quia tam Sanchez quam alii DD. à potiori similem facultatem concedunt sponsò, quando fornicatio sponsæ præcessit Sponsalia; non obstante cit. cap. quemadmodum, ubi, dum antecessens fornicatio prohibetur opponi, debet intelligi fornicatio jam cognita & manifestata. Ergo etiam est concedenda sponsæ, quando fornicatio sponsi præcessit Sponsalia. Quemadmodum enim sponsus non censetur se obligare voluisse in casum, quò mutatio considerabilis ex parte sponsæ fuerit detecta: sic sponsa non censetur se obligare voluisse in casum, quò mutatio considerabilis ex parte sponsi

113 sponsi manifestata fuerit. Est autem considerabilis mutatio, quando sponsa, quae tempore Sponsalium credidit, sponsum per dehonorem alicuius puellae non esse coinquinatam, postea comperit, eundem cum 114 aliqua carnaliter peccasse. Nam virgo honesta procul dubio non aequè intendit nubere viro impudico, quam pudico: cum utique probrosam & ignominiosam sit, cum tali, qui prius aliam corrupt, aut corruptus est, Matrimonium inire.

115 Queritur III. utrum, si sponsus & sponsa fornicetur, soli sponso, vel etiam sponsae, vel omnino nulli, liceat à Sponsalibus resiliere.

Triplex hic sententia reperitur. I. dat facultatem resiliendi soli sponso. Ita Sanchez d. disp. 55. n. 9. Pontius de Matrim. lib. 12. cap. 17. n. 3. Gutierrez de Matrim. cap. 3. r. n. 4. Pirhing ad b. r. num. 62. II. dat facultatem utrique. Ita Palao, quem referunt & sequuntur P. Wiestner ad b. r. num. 106. & P. Kugler de Sponsalib. p. 3. §. 7. n. 89. III. facultatem neutri concedit. Ita Paludanus & Bonacina, quos citat & sequitur Rosignolo de Sponsalib. II. praeo. 9. n. 14.

116 Assumo tertiam sententiam, & probo I. quando utrinque concurret aequale jus, activum & passivum, inducitur mutua compensatio, etiam in delictis ex l. si ambo 10. §. 2. l. ult. ff. de Compensat. Sed quando sponsus & sponsa fornicantur, ex delicto concurret utrinque jus aequale, activum & passivum: nam, si sponsa fornicetur, habet sponsum jus resiliendi ex num. 101. & si sponsus fornicetur, jus resiliendi ex n. 108. habet sponsa. Ergo &c.

117 II. non potest unus sponzorum alteri fidem violatam obijcere, quando uterque fidei violare reus est. arg. l. in arenam 11. in f. Cod. de Inoff. testam. & cap. Frustra 75. de R. l. in 6. Atqui, dum uterque, sponsus & sponsa, fornicatur, uterque fidei violare reus est. Ergo nullus alteri potest obijcere fidem violatam. Ergo nullus à Sponsalibus recedere potest: utpote cum jus resiliendi principaliter à violatione fidelis proficiscatur.

III. quia, si maritus & uxor adulterium committant, neuter divorcium petere valet cap. intelleximus 6. de Adulter. non alia ex causa, nisi quòd uterque eodem re leuto concupaverit, nec possit quis alteri exprobrare delictum, quòd ipsemet sordescit. Ergo etiam si sponsus & sponsa committant fornicationem, nec ille nec illa recessum à Sponsalibus petere valet: eò quòd uterque eodem scelere se contaminaverit, nec possit unus alteri delictum, quòd ipsemet est pollutus, obijcere.

119 Dices cum defensoribus prima sententia I. ubi delicta sunt imparia, non admittitur compensatio. Sed ubi sponsus & sponsa fornicantur, delicta sunt imparia: nam longè foedior & turpior est fornicatio sponsae, quam sponsi. Ergo &c. II. quando sponsa post Sponsalia tactus obscenos aut oscula admittit ab alio, potest resiliere sponsus: at-

sponsa resiliere non potest, etiam si sponsus oscula vel tactus obscenos admittat. Ergo idem de fornicatione dicendum.

Resp. ad I. dupliciter: primò retorquens. 121 do, quòd adulterium uxoris sic turpius & foedius adulterio mariti, & tamen, si maritus & uxor adulterentur, delicta inter se compensantur ex n. 118. Secundo negandò mi- 122 norem, si, prout intelligi debet, intelligatur in sensu juridico vel theologico: quamvis enim vulgariter loquendo femina corrupta majorem horrorem causet, quam corruptus masculus; attamen theologice & juridice loquendò tantum, imò majus est delictum masculi quam feminae: quia non solum aequa- 123 lis, utrinque versatur obligatio quoad fidem sponsaliticam, sed etiam major est fragilitas feminae quam viri, & illa plerumque censetur esse seducta, hic autem seducens.

Ad II. Resp. anteced. quidem à pluribus 124 doceri; melius tamen à Palao, quem nominat & probat cit. P. Kugler n. 92. negari: nam utraque pars aequaliter, imò sponsus ex num. 101. prior gravius quam sponsa delinquit. Ergo jus resiliendi nec sponso nec sponsae competit.

Dices cum Authoribus secunda sententia 125 I. fornicatio est tacita & virtualis renuntiatio Sponsalium. Ergo sicut per utriusque renuntiationem cessant Sponsalia utrinque formaliter & explicitè, ita per fornicationem saltem tacite & virtualiter cessant. II. 126 quando pars utraque, sponsus & sponsa, culpabilis fuit in ponenda executione Sponsalium cum praesertione certi termini contrahentium, ex n. 81. utriusque liberum est à Sponsalibus resiliere. Ergo etiam resiliere liberum est utrique, quando sponsus & sponsa culpabilis fuit in violanda fide sponsalitia. III. 127 si sponsus prius fornicetur, immediatè cessat obligatio Matrimonii in sponsa, nec illa reviviscit, etiam si sponsa aequali se crimine postmodum obstringat, sed tantum cessat obligatio sponsi, quae tenebatur sponsum ducere. Ergo jus resiliendi perinde competit uni ac alteri.

IV. in Sponsalibus utrinque 128 involvitur tacita conditio: manebo constans, si comparis contra regulam desponsationis per fornicationem aut aliud impedimentum non venerit cap. quemadmodum 25. de Jurisjur. Ergo, conditione utrinque cessante, cessat etiam debitum in fide perseverandi: sicut si duo promississent commutare equos, opposita utrinque conditione: si non fuerit claudus, neuter postmodum obligaretur ad contractum, si utriusque equus claudicaret.

Resp. ad I. negandò anteced. Nam I. 129 fornicatio tam parum infert tacitam renuntiationem juris sponsaliticum, quam parum adulterium inducit tacitam renuntiationem juris matrimonialis: potest siquidem aliquis, occasione vel tentatione superatus, cum alio committere, absque eo, quòd affectum & amorem erga sponsum amittat.

130 Ad II. Resp. negandò consequ. & paritatem. Enimvero si certus terminus finiendae obligationi Sponsalium fuerit adjectus, & praeterlapsus, ipsò jure, vel saltem, ut Civiliter loquuntur, ope exceptionis, cessat obligatio sponsalitia, siue culpa intervernerit, siue non: quia pacta dant legem contractui, & ultra intentionem agentium obligatio non extenditur.

Verum, si sponsus & sponsa fornicentur, obligatio sponsalitia non cessat ipsò 131 jure & facto; nec etiam competit facultas resiliendi: eò quòd illa deberet oriri ex delicto, quòd tamen, cum aequale sit utrinque, mutuo compensatur.

Ad III. Resp. negandò anteced. quòd obligatio sponsae non reviviscat, quando post fornicationem sponsi in idem crimen incidit: sicut enim per fornicationem sponsi non cessat, nisi conditionatè, si & ipsa fidem servaverit; ita, si fidem per simile delictum violaverit, restauratur obligatio sponsae. Vel dicere 132 possumus, obligationem sponsaliticam non cessare formaliter & in se, sed tantum per accidens, quatenus sponsae innocenti datur jus resiliendi; quò tamen jure si sponsa non fuerit usa, priusquam fornicationem admiserit, postea non amplius uti poterit, sed oppositam exceptionè compensationis pati debet.

Ad IV. Resp. negandò consequ. quia hoc 134

ipsò, quòd utrinque involvatur conditio: manebo constans, si comparis contra regulam desponsationis per fornicationem non venerit, debitum in fide perseverandi non cessat, dum utraque pars conditionem desponsationis culpabiliter transgreditur: cum enim utraque pars evadat infidelis, nulla potest alteram infidelitatis arguere, sed potius ejusdem delicti compensationem agnoscere tenetur. Ad annexam paritatem de com- 135 mutatione equorum redditur lata disparitas: nam, ubi conditio expressa contrahentium voluntate alicui negotio apponitur, velut in assignato exemplo contingit, obligatio non perficitur, nisi secuta conditione. At, ubi conditio tantum ex dispositione Juris inest negotio, obligatio statim est absoluta, pura & perfecta, veluti dictum est in lib. III. tract. de Pact. & Contract. cap. 1. n. 254. Cum itaque con- 136 ditio de servanda fide Sponsalibus inest ex dispositione Juris, Sponsalia statim sunt pura, & impedimentum publicae honestatis producunt; nec resolvuntur, tamen conditio deficiat, sed solummodo parti innocenti datur facultas resiliendi, quòd tamen est innocens, & fidei sponsaliticæ nihil contrarium agit. Quails porro fornicationis probatio requiritur? Dicitur Clariff. P. Schmalzgrueber ad b. r. n. 182. & seqq.

§. IV.

De Notabili mutatione.

137 **M**odus, ex quo licet à Sponsalibus resiliere, est notabilis mutatio, seu circumstantia, vel antecedens vel consequens, quae, si fuisset praecognita tempore contractum Sponsalium, alteram partem ex prudenti judicio potuisset à proposito 138 abstergere. Ratio est: quia, si quis contrahat, & ignoret circumstantiam aliquam, quae possit ex judicio prudentium à contractu abstergere, non censetur in casum, quò cognoverit talem circumstantiam, se voluisse ob- 139 ligare. arg. l. in lego 77. ff. de Contrah. empr. utpote cum ignorantem & errantem non sit compensus l. si per errorem 15. ff. de Jurisdic. Et, si quis contrahat, & circumstantia talis superveniat, non creditur, obligationem suam in eum eventum extendere voluisse, sed potius in mente servasse conditionem, quòd velit obligationem tantum solum efficacem esse, quòd tamen res in eodem statu permanet, & notabiliter non mutatur per cit. cap. quemadmodum 25. de Jurisjur. Detecta itaque vel posita ejusmodi circumstantia, licitum est, à contractu sponsalicio recedere. Sic passim Theologi & Juriste; & Rota Rom. in rec. p. 10. dec. 19. n. 5. & p. 14. dec. 185. n. 1. & 2. Ex quo

140 Deducitur I. à Sponsalibus jus resiliendi concessum esse, quando detegitur aut supervenit notabilis mutatio in bonis corporis, v.g. deformitas vultus; amissio oculi; trunca-

tio pedis, narium, aut aurium; morbus contagiosus aut difficilis curabilis &c. Sanchez saepe cit. lib. 1. disp. 58. per tot. Bosco de Matrim. disp. 11. sect. 2. concl. 10. num. 146. & seqq. Rosignolo de Sponsalib. II. praeo. 10. num. 5. & seqq. P. König h. t. n. 77.

Deducitur II. pariter à Sponsalibus recessum esse permissum, quando detegitur aut supervenit notabilis mutatio in bonis animi, quia v.g. sponsus aut sponsa corripitur amentia vel furor; quia manifestatur alterius vitium, propensio ad ebrietatem, rixas, libidinem &c. quia innotescit asperitas morum, truculentia, saevitia &c. Sanchez disp. 58. per tot. Bosco d. l. n. 153. & n. 166. Rosignolo cit. l. n. 1. & 2. P. König h. t. n. 76. P. Wiestner h. t. n. 112.

Deducitur III. eadem ratione à Sponsalibus recessi posse, quando detegitur aut supervenit mutatio in bonis fame & honoris, foris quòd sponsus deponatur ab officio, notetur infamia, vel alias male audiat. Gutierrez de Matrim. cap. 23. n. 63. Gobat Theol. experim. tr. 10. de Sponsalib. n. 337. Wiestner d. n. 112.

Deducitur IV. consimili jure à Sponsalibus regressum esse licitum, quando detegitur aut supervenit mutatio notabilis in bonis temporalibus, & vel sponsus amittit notabilem partem bonorum, aut sponsae parentes sunt inhabiles ad constituendam dorem. Sanchez

disp. 59. n. 2. & 4. Bosco cit. l. n. 155. Rosigno
 144 *lo d. l. pravor. 11. n. 1.2. & 3.* Nam, ut sapien-
 ter notat laud. P. König n. 78. in promissione
 „ Matrimonii ex parte utriusque maximè
 „ attenditur ad matrimonium alterius, an am-
 „ plum sit, vel exiguum, ac sufficiens ad onera
 „ Matrimonii sustentanda, ac proinde pro-
 „ missio illa sub illo statu divitiarum facta in-
 „ telligitur. Adtipulatur Gobat *d. l. n. 192.*
 „ sic scribens: quando sponsus c. g. dicit,
 „ fateor quidem, me sanctè, & quidem sub
 „ iuramento promississe Matrimonium huic
 „ Berthæ: at nequaquam putabam, eam esse
 „ aded inopem, uti nunc deprehendo: si au-
 „ tem id habuissim compertum, nemo me
 „ adduxisset ad dandam ipsi fidem Matrimo-
 „ nialem: quando, inquam, sponsus ita lo-
 „ quitur sincerè, non tenetur in conscientia
 „ ducere Bertham &c.

145 Dubitatur autem I. an, si post contracta
 Sponsalia superveniant insperatæ divitiæ, no-
 bilitas, aut honor, ac sponsus, aut sponsa v. g.
 fiat nobilis, aut acquirat pinguem heredita-
 tem; vel sponsus à Principe singulariter ho-
 noretur, liceat à Sponsalibus discedere? Ne-
 gant Sanchez *d. disp. 59. num. 7.* Pirhing ad
h. l. num. 64. P. König *ib. num. 78.* P. Kugler

146 *de Sponsal. p. 3. q. 10. n. 107.* ex ea principali
 ratione: quia per augmentum & incrementum
 honoris & opum altera persona, quæ
 remanet in eodem statu, non variatur, aut
 deterior evadit: atque aded non occurrit
 legitima causa, à Sponsalibus recedendi.

147 Assimant Perez, Illung, & alii, quos citat
 citatus Kugler, & scaturit aperte Bosco *cit. l. n.*
 160. eique non obscure adheret P. Wex *de*
Sponsalib. p. 1. §. 7. n. 29. quia, tametsi sponsa
 v. g. absolute non varietur aut mutetur,
 quando sponsus divitiis aut honoribus cumu-
 latur, variatur tamen & mutatur comparati-
 vè & relative ad sponsum, respectu cuius fit
 vilioris & inferioris conditionis, ita quidem,
 ut, si sponsus hanc circumstantiam prævidisset,
 probabiliter non contraxisset.

148 Quodsi opponas: Petrum venditorem
 non posse resilire à venditione, quando equum
 nunc 100. florenis vendit, etiam si pretium
 ex post facto notabiliter crescat. Reponi
 potest: nec Paulum emptorem resilire posse,
 quando post emptionem pretium nota-
 biliter decrevit. Adeoque sicut ex
 posteriori instantia non potest argui, quod
 sponsus resilire nequeat, quando sponsa nota-
 biliter fit deterior; ita ex priori non licet
 inferre, quod sponsus resilire nequeat, quando
 is notabiliter fit melior.

150 Utrâque sententiâ relatâ, & uti suppono,
 ponderatâ, Gobat *Theol. experim. tract. 10. de*
Sponsal. num. 340. iudicium suum iudicio Sa-
 pientiorum submittit. Ego autem cum
 affirmantibus sentire malo. non territus op-
 positione contrariâ, quæ per retorsionem
 151 iam indirectè fuit enervata; directè verò
 subverti potest, negandâ paritatem inter ca-
 teros contractus & Sponsalia, quod ista, cum

principaliter tendant ad mutuum amorem &
 individuum vitæ consuetudinem, requirant
 majorem libertatem, quam ceteri contra-
 ctus; unde etiam ex pluribus causis dissolvit,
 & Matrimonio potissimum ex eo capite pro-
 mitti solent, ut, si quæ impedimenta vel ob-
 stacula subsint, interea manifestentur. Vid.
 Sanchez *disp. 62. n. 3.* Bosco *de Matrimon.*
sect. 2. concl. 4. num. 106. Wex *cit. §. 7.*
num. 23.

Aliud & solidum discrimen assignari po-
 test cum Bosco *cit. sect. 2. concl. 10. n. 164.* quia
 in emptione-venditione tantum intervenit
 unus contractus; idè pretium pro eo dum
 taxat tempore, quò mutuo consensu expli-
 catur, attenditur. At in Matrimonio duplex
 est contractus, nempe sponsalitus &
 matrimonialis; & idè non tantum conside-
 rantur circumstantiæ, quæ tempore Spon-
 salium aderant, sed etiam quæ concurrunt tem-
 pore contractus matrimonialis.

Dubitatur II. utrum sufficiens causa, re-
 cedendi à Sponsalibus, sit inimicitia, inter
 sponso, eorum parentes, aut propinquos
 exorta?

Resp. I. gravem inimicitiam, odia, vel ani-
 morum averiones, quæ oriuntur inter spon-
 sos, causam à Sponsalibus recedendi sufficien-
 tem esse. Rota in *rec. d. p. 14. dec. 185. n. 3.*
& seq. Sylvester verb. Sponsalia q. 10. casu 8.
Gutierrez de Sponsalib. & Matrim. cap. 32. n. 2.
 Sanchez *d. lib. 1. disp. 58. n. 3.* Gobat *cit. tr.*
10. n. 337. Reiffensuel *ad h. l. n. 267.* Ra-
 tio est: quia, dum Matrimonium est status
 perpetuus, & ubi conjunctio animorum se-
 murua deficit affectio, funestis & infelices
 parit exitus, perdifficile videtur, ut personæ,
 quas inter inimicitia, odia, & animorum
 averiones fuerunt obortæ, ad Matrimonium
 contrahendum adigantur. Quam ob cau-
 sam S. Congregatio apud Gobat *d. l. resolvit,*
 quòd, si unus sponsozum ita impelle abhor-
 rere ab altero, ut serio dicat, se mille quovis
 pati, quam huic conjungi, Judex à coactione
 debeat abstinere.

Resp. II. ob inimicitiam parentum aut
 propinquozum, si gravis sit, ac diuturna re-
 timeatur offensâ vel indignatio, itidem reces-
 sum à Sponsalibus esse concessum, uti ponderat
 Rota Rom. in *rec. p. 10. dec. 19. n. 56. & seq.*
 & docent Pitronius *Disceptation. Ecclesiast. p. 2.*
discept. 52. n. 81. Sanchez *d. lib. 1. disp. 14. n. 3.*
 Layman *Theol. Moral. lib. 5. tr. 10. p. 1. cap. 2.*
 n. 18. Reiffensuel *ad h. l. n. 268.* ita tamen,
 ut ordinariè major requiratur offensâ vel in-
 dignatio in propinquis (nisi ab eorum po-
 tentia, opulentiâ, vel patrocinio salus & for-
 tuna personarum contrahentium dependeat)
 quam in parentibus, quibus reverentiam im-
 perat Jus Naturale, & quidquid illi contra-
 rium est, vetat. Latius hanc respon-
 sionem deducunt Gobat & Reiffensuel *cit.*
loc. ac cum illis studiosè monet Clariss. P.
Schmalzgrueber ad h. l. n. 90. in f. cautè in
hoc casu procedendum: cum sæpius facten-

tur minâ, multâve ponantur obstacula; & ta-
 men experientia doceat, fuisse bruta fulmi-
 na.

158 Dubitatur III. quomodo possit constare
 de intentione contrahentium, quòd nempe
 Sponsalia non inivissent, si hanc vel illam
 circumstantiam adesse vel abesse scivissent?

Resp. esse recurrendum ad præsumptio-
 nes & conjecturas, veluti si sponsus aut spon-
 sa jam tempore initorum Sponsalium, aut
 antea vel postea, de illius circumstantiâ præ-
 sensione vel absentia quiddam meminerit; in
 quarum defectu standum erit assertioni ju-
 ratæ partis, resilire volentis, uti post Sanchez,
 Laymann Navarrum, Sporer, tradit Reiffen-
 suel *ad h. l. n. 256.* quia in his, quæ perti-

nent ad animum, & testibus aut instrum-
 entis probari nequeunt, uti sunt intentio, sci-
 entia, ignorantia, asserentis juramento credi-
 tur *arg. cap. pastoralis 4. de Exceptionib. Co-*
varruv. Var. resolut. lib. 2. cap. 10. n. 1. vers.
tertio & c. Malcard. de Probat. concl. 45. n. 48.
& concl. 94. n. 5.

Planè si, cognita vel manifestata resiliendi
 causa quacunque, sponsus cum sponsa com-
 mercium carnale haberit, cessat jus resiliendi,
 sicut cessat jus petendi divortium, si con-
 juges, notificata jam divortii causa, exer-
 ceant opus conjugale. Sanchez *disp. 66. num.*
2. Pontius *de Matrim. lib. 12. cap. 18. num. 4.*
 P. König *ad h. l. n. 79.* P. Wiestner
ibid. n. 153.

SECTIO I.

De Notabili mutatione.

159

TRA